

Başur Höyük Geç Kalkolitik 3 Dönemine Tarihlenen Ağız Kenarının Altından Tek Sıra Delikli Kaplar

[SINGLE-ROW PERFORATED VESSELS BELOW THE RIM DATING TO THE LATE CHALCOLITHIC 3 PERIOD AT BAŞUR HÖYÜK]

Gözde PARLAK - Ali OZAN

Anahtar Kelimeler

Başur Höyük, Peynir Kapları, Geç Kalkolitik Dönem, Uluçay (Botan Vadisi).

Keywords

Başur Höyük, Cheese Pot, Late Chalcolithic Period, Uluçay (Botan Valley).

ÖZET

Ağız kenarının birkaç cm kadar altından tek sıra halinde devam eden deliklerin bulunduğu kaplar literatürde yaygın olarak Peynir Kabı (Cheese Pot) olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu kap türü birbirinden bağımsız birçok bölgede bulunmaktadır. Bu kaplar, Anadolu'nun diğer birçok bölgesinde olduğu üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Türkiye'nin güneydoğu kesimi, Peynir Kapları (Cheese Pot) olarak adlandırılan ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar söz konusu olduğunda diğer bölgelere kıyasla bilinmeyen bir alanı temsil etmektedir. Bu makalede Başur Höyük'te ortaya çıkartılmış örnekler değerlendirilmektedir. Başur Höyük'teki örnekler yerleşimin derin bir açmasını (P7) Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlendirilen tabakasını kapsamaktadır.

ABSTRACT

Pots with a single row of holes a few centimeters below the rim are commonly referred to in the literature as "Cheese Pots". This type of vessel is found in many regions. As in many other regions of Anatolia, these pots are also found in the Southeastern Anatolian region. On the other hand, the southeastern part of Turkey is an unknown area compared to other regions when it comes to Cheese Pots, which are vessels with a single row of holes below the rim. In this article, the samples from Başur Höyük are evaluated. The samples from Başur Höyük cover the Late Chalcolithic level of a deep trench (P7) of the settlement. .

Giriş

Gövdesinin çeşitli kesimlerinde, özellikle de ağız kenarının hemen altında tek sıra halinde delikleri bulunan kapların işlevi konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Çok geniş bir alanda, çeşitli dönem ve arkeolojik bağlamlarda karşılaşılan bu tür kaplardan özellikle de "Peynir Kapları" (Cheese Pot) olarak adlandırılanların işlevleri üzerine yapılan çalışmaların yetersizliği, bu konudaki belirsizliği artırmaktadır. Ayrıca farklı bölgelerdeki arkeolojik araştırmalar arttıkça konu edilen kapların çok daha geniş bir sahada kullanılan bir kap türü olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim son birkaç on yıl içerisinde yapılan arkeolojik araştırmalar, bazen Peynir Kabı olarak da tanımlanan bu tür kapların Yukarı Dicle Bölgesi olarak adlandırılan bölgede de bulunduğu

göstermektedir. Bu çalışmada, Başur Höyük'te Geç Kalkolitik 3 Dönemi'ne tarihlenen arkeolojik bağlamlarda ortaya çıkartılmış örnekler incelenerek ağız kenarının altında tek sıra delikleri bulunan kaplar ile ilgili değerlendirme ve bilgilere katkı da bulunmak amaçlanmaktadır.

Mezopotamya düzlüklerinin kuzeyden Güneydoğu Anadolu Toros Dağları ile sınırlandığı topografyanın güney kesiminde Dicle Nehri akmaktadır. Literatürde, Türkiye sınırları içindeki Dicle Vadisi'nin yer aldığı hat için Yukarı Dicle Bölgesi tanımı kullanılmaktadır. Başur Höyük¹ Uluçay (Botan) Vadisi aracılığıyla Dicle Vadisi'ne bağlanan ve Bitlis Vadisi'nin devamı olarak da

1 Sağlamtimur ve Ozan 2013: 261; Sağlamtimur ve Ozan 2014: 514.

tanımlanabilecek Başur Çayı'nın hemen kıyısında yer almaktadır (Fig. 1). 250x150 metre boyutlarındaki yerleşimde kültürel tabakalanma höyüğün kuzey ve güney yarısında farklılık göstermektedir (Fig. 2). Makalenin konusunu oluşturan ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların ortaya çıkartıldığı derin sondaj (P7) (Fig. 3) höyüğün en erken iskân sürecine ait verilerin anlaşılması amacıyla Başur Höyük'ün güney yarısında açılan bir açmadan gelmektedir. Bu derin sondajdan gelen çanak çömlekler arasında ağız kenarının yaklaşık 1-2 cm kadar aşağısından başlayarak tek sıra olmak üzere kabı çevreleyen deliklerin yer aldığı kaplar mevcuttur. Literatürde bu kap türü için genellikle Peynir Kabı "(Cheese Pot)" terimi kullanılmaktadır.

Ağız Kenarının Altından Tek Sıra Delikli Kaplar

Bazı araştırmacılar tarafından peynir kapları olarak adlandırılan, ağız kenarının altında tek sıra halinde delikleri bulunan kaplar son derece geniş bir bölgede ve geniş bir zaman aralığında görülmektedir. Bu tür kaplara, Son Neolitik Dönem (MÖ 3600/3500-2800) yerleşimi Er-Yoh'tan² bilindiği üzere Fransa kıyılarından Kafkasya'ya ve İran'a, Kuzey Mezopotamya'yı kuzeyden sınırlayan Güneydoğu Anadolu Toros Dağları'nın güneyindeki düzlüklere kadar hemen hemen her bölgede rastlanmak mümkündür.

Orta Avrupa'da ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar daha çok günümüzdeki Romanya ve çevresinde yürütülen arkeolojik çalışmalarda tespit edilmiştir. Buradaki çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre ağız kenarının altında tek sıra delikler bulunan kaplar yerleşimlerin Erken Tunç Çağı Dönemleri'ne (MÖ 3500-2200) tarihlenmektedir.³

Güneydoğu Avrupa'da tek sıra delikli kapların varlığı günümüz Makedonya ve çevresindeki yerleşimlerin Erken Tunç Çağı tabakalarından da bilinmektedir. Chalcidice bölgesinde bulunan Kritsana yerleşimindeki delikli kaplar form olarak tava şeklindedir.⁴ Makedonya'da yer alan başka bir yerleşim olan Hagios Mamos'un da Tunç Çağı tabakalarında tek sıra delikli

kaplara ait parçaların olduğu bilinmektedir.⁵ Bölgenin Erken Tunç Çağı MÖ 2500-200 aralığına tarihlendirilmektedir.⁶

Genellikle kaba mal grubu içerisinde değerlendirilen ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Ege arkeolojisinde yaygın olarak ağız kenarının altındaki tek sıra deliklerin yer aldığı form ile belirtilmektedir. Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar görünüm olarak tavalara benzemekte ve genellikle iç yüzeyleri perdeli olarak üretilmektedir.⁷ Heraion'da olduğu gibi bazı kapların nadir de olsa iç yüzeylerinde geçirgenliğin en aza indirilmesi için astarlandırıldığı anlaşılmaktadır.⁸ Yapım tekniği ile ilişkili olarak Halasarna'da bulunan ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların dip kısımlarında, katkı malzemesi sayılamayacak miktarda bitki izleri bulunması muhtemelen kapların üzerlerine yerleştirildiği hasır ya da benzeri bir malzemenin kabın üretilmesinde kalıp olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir.⁹

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Doğu Ege Adaları'nda MÖ 5.binyılın başlarında ortaya çıkmaya başlamış ve özellikle On İki Ada'lar, Sakız Adası ve Sisam'da Son Neolitik-Geç Kalkolitik Dönem (MÖ 6.binyıl sonları ve MÖ 3.binyıl) aralığında yaygın hale gelmiştir¹⁰. Bu tür kaplar, aynı zamanda Kiklad Adaları, Girit, Kuzeydoğu Ege Adaları, Yunanistan anakarasının doğusu ve Batı Anadolu'ya kadar yayılım göstermektedir.¹¹ Zaman zaman peynir kabı olarak tanımlanan ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Batı Anadolu'nun Kıyı Ege kesiminde Orta Kalkolitik olarak tanımlanan dönemde sıklıkla karşılaşılan bir kap türü olarak görülmektedir. Ege Gübre yerleşimindeki Peynir Kapları II. Tabaka olarak tanımlanan ve Orta Kalkolitik Dönem ile temsil edilen evreye tarihlendirilmektedir.¹² Batı Anadolu'da Bakla Tepe

5 Heurtley ve Radford 1928: 125; Heurtley ve Radford 1928: 131, fig. 11.

6 Heurtley 1939: 127.

7 Alram-Stern 2014: 313-314.

8 Menelaou ve Kouka 2021: 6.

9 Georgiadis: 2012: 29.

10 Alram-Stern 2014: 313-15 fig. 7; Menelaou ve Kouka 2022: 12.

11 Menelaou ve Kouka 2022: 12; Alram-Stern 2014: 313-15 fig. 7; Schwall 2018: 262-263 fig. 108; Nowicki 2002: 54.

12 Caymaz 2013: 45-49; Sağlamtimur ve Ozan: 2012:

2 Gehres 2023: 146; Polles 1985: 217.

3 Sztáncsu 2009: Pl. II: 1-3; Pl. V: 2; Pl. VI: 7; Pl. VIII: 2, 4; Marinescu-Bilcu: 1981, 159.

4 Heurtley 1939: 170, fig. 44.

yerleşiminin Erken Tunç Çağ I tabakalarında da bulunduğu üzere daha geç dönemlere kadar kullanılmıştır.¹³ Diğer yandan geniş bir yayılım alanı olmasına karşın yayılım sahasındaki her yerleşimde kullanılmadığını da belirtmek gerekir.¹⁴

Yeşilova'da, ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar yerleşimin II. Kat (1-2 Tabakalar) olarak adlandırılan MÖ 4340-4230 tarihleri arasına ait evresinde bulunmuştur.¹⁵ Buradaki kaplar tek sıra deliklidir, bazı örneklerde de ağız kenarının iç kısmında bir çıkıntı bulunmaktadır.¹⁶ Limantepe'de VII. Tabakada bulunan ve MÖ 5.binyıl ortalarına tarihlendirilen peynir kaplarına ait bazı parçaların ise iç yüzeyinde çıkıntı bulunmaktadır.¹⁷

Troya Bölgesi'nde Alacalıgöl yerleşiminde de peynir kaplarına ait parçalar bulunmuştur.¹⁸ Yerleşim genel olarak MÖ 5.binyıla, Anadolu kronolojisine göre Orta Kalkolitik Dönem'e tarihlendirilmektedir.¹⁹

Aydın'daki Çine-Tepecik yerleşimindeki ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Kalkolitik Dönem'in erken ve orta evrelerine tarihlenen IV. Kültür tabakasında bulunmuştur.²⁰

Elmalı Ovası'nda yer alan Bayındırköy²¹, Boztepe²², Karaburun²³, Kızılbil²⁴, yerleşimlerinde ağız kenarı altında tek sıra delikleri olan kaplar bulunmuştur. Radyokarbon sonuçlarına göre Kızılbil MÖ 5000, Boztepe MÖ 4500, Karaburun MÖ 4500 tarihlerini vermektedir.²⁵ Bayındırköy için tarih belirtilmese de buradaki parçaların Kızılbil yerleşimindeki örneklerle paralel olduğundan söz edilmektedir.²⁶ Verilen tarihler bölgenin Orta ve Geç Kalkolitik Dönemi'ne

tarihlenmektedir.

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Anadolu dışında Kafkasya'da da görülmektedir. Güney Kafkasya'da yaygın kullanılan bu tür kapların Kura-Aras Havzasına kadar devam eden bir yayılım alanı vardır. Kaplar, bölgedeki yerleşimlerin Geç Kalkolitik Dönem tabakalarında görülmektedir.²⁷ Ovçular Tepesi (MÖ 4350-3940), Zirinçlik (MÖ 4200-3700) ve Sorsu (MÖ 3800) gibi yerleşimlerde bu tür kaplar ortaya çıkartılmıştır.²⁸

İran'da Köhné Pasgah Tepesi'nde ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların olduğu bilinmektedir. Buradaki kapların dip kısımları düzdür.²⁹

Doğu Anadolu Bölgesi'nde peynir kaplarına dair kısıtlı bilgi bulunmaktadır. Aştepe yerleşimi yüzey araştırmalarında Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlenen parçalar arasında, ağız kenarı altında delikleri olan kap parçaları bulunmuştur.³⁰ Tepecik³¹ ve Arslantepe³² yerleşimlerinde de ağız kenarının altında tek sıra delikleri bulunan kapların kullanıldığı bilinmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de ağız kenarı altında tek sıra delikler hakkındaki bilgiler kısıtlıdır. Hirbemerdon yerleşiminde bulunan ve Geç Kalkolitik 3 erken evresine ait olabileceği belirtilen peynir kabı tepsi görünümündedir.³³ Bölge içerisindeki bir başka yerleşim olan Giricano'daki birkaç kap formunun da ağız kenarı altında delik olduğu görülmektedir.³⁴ Ancak bu kapları bu çalışma kapsamında değerlendirilenlerden farklıdır.

Ağız kenarının altında tek sıra ya da tüm gövde genelinde deliklerin bulunmasıyla ayırt edilen kap formunun işlevine dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Ege ve Avrupa'da hem tek yatay sıra delikleri olan kaplar hem de gövdesinin tamamı deliklerle kaplı olan kaplar için genel olarak Peynir Kabı (Cheese Pot) terimi kullanılmaktadır.

223-227; Sağlamtimur ve Ozan 2012: 240.

13 Şahoğlu ve Tuncel 2014: 75.

14 Wallace 2018: 75.

15 Derin vd. 2009: 7-8; Derin ve Caymaz 2018: 501.

16 Derin vd. 2009: 16.

17 Caymaz 2013: 53; Caymaz 2013: 57.

18 Gabriel vd. 2004: 129.

19 Gabriel vd. 2004: 121.

20 Günel 2014: 291; Günel 2018: 420, 428, res. 10.

21 Eslick 1992: Pl. 78: 1; Pl. 112: b.

22 Eslick 1992: Pl. 110: d.

23 Eslick 1992: Pl. 73: 26

24 Eslick 1992: Pl. 75: 14; Pl. 111: d.

25 Eslick 1992: 101, table.3.

26 Eslick 1992: 61.

27 Gülçur ve Marro 2012: 319.

28 Emre 2017: 6-11; Bahşaliyev vd. 2024: 13, tablo.1.

29 Maziar 2010: 187 fig. 6; Maziar 2010: 188, fig. 7.

30 Özfırat ve Marro: 2007, 2.

31 Emre 2017: lev. 26: 1-2.

32 Emre 2017: lev. 25: 1.

33 Nannucci 2016: 22-23.

34 Schachner 2020: 93, Abb. 110-c; Schachner 2020: 93, Abb. 127-b.

Aynı kaplar, ayrıca, yemek pişirme kabı, ekmek kabı ve “Mangaly” isimlendirmelerine de sahiptir.³⁵ Gövde yüzeyinin genelinde deliklerle kaplı olduğu düz kaplar ise bazen süzgeç olarak nitelendirilmektedir.³⁶ Kos adasında Aspri Petra Mağarası’ndaki örnekler colatoi ya da faiselle olarak bilinen kaplara benzemeleri nedeniyle peynir üretimi ile ilişkilendirilmiştir ve bu şekilde tanımlanan en erken örnekler arasındadırlar.³⁷

Güney Kafkasya’daki Tumbul Tepe yerleşimi verilerine dayanarak araştırmacılar, bazı örneklerin yüzeylerinde islenme ve aşınmaları da dikkate alarak, ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların mutfak kabı olarak kullanılmış olabileceğini düşünmektedir.³⁸ Etnografik gözlemlerde delikli kapların yemek pişirme sırasında buharın dışarı atılmasını kolaylaştırdığı bilinmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak yüzeyi isli ve aşınmış örneklerin mutfak kabı olarak kullanıldığı geriye kalan örneklerin ise süt ürünlerinin hazırlanma işlemleri sırasında kullanım gördüğü düşünülmektedir.³⁹

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların peynir üretimi ve süzgeç şeklindeki kullanımlarının dışında ekmek pişirme ve ocak olarak kullanıldığı şeklinde öneriler de mevcuttur.⁴⁰ Örneğin, Palaiokastro yerleşimindeki örneklerin ocak olarak kullanılmış olabileceği ve üzerindeki delikler aracılığıyla da hava temasının sağlanmış olabileceği önerilmektedir.⁴¹ Kephala’daki delikli kaplar genellikle pişirme kapları ve süzgeç olarak iki kullanım içinde değerlendirilmiştir.⁴² Cavanagh⁴³ genel olarak delikli kapların süt pişirmeye uygun olduğu gibi yemek pişirme amacıyla da kullanılmış olabileceğini düşünmektedir.

Batı Anadolu’da yer alan Yeşilova yerleşiminde ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar için yüzeylerinde yanık izlerinin olması ve form olarak ön kısmı açıkta kalacak şekilde yapılmasından dolayı süzgeç ya da peynir üretimindeki

kullanımdan çok ekmek pişirmeye yönelik bir işleve sahip oldukları yönünde bir değerlendirme yapılmıştır.⁴⁴ Bu kaplara açılan deliklerin hamurun fermantasyon işlemine yardımcı olduğu düşünülmektedir.⁴⁵ Söz konusu bölgedeki bir diğer yerleşim olan Ege Gübre’de de tespit edilen kapların genellikle iç yüzeylerinin isli olması, ısıyla temaslarının olduğunun göstergesidir.⁴⁶ Her ne kadar bir önceki döneme tarihlenen tabakalardaki örnekler üzerinde yapılmış olsa da Ege Gübre’de 98 adet çanak çömlek parçasının organik kalıntı analiz sonuçlarında süt kökenli lipid türüne ait kalıntılar tespit edilmiştir.⁴⁷ Aynı bölge içerisinde kalan Bakla Tepe yerleşiminde Geç Kalkolitik Dönem’e tarihlenen bu kapların ısıyla temasına dair kanıtlar taşımalarından dolayı pişirme kabı olarak tanımlanması gerektiği önerilmektedir.⁴⁸ Sampson’da On İki Ada örneklerini değerlendirirken bu kapların yiyeceklerin hazırlanması ya da saklanmasıyla ilişkilendirilmesi gerektiğini önermektedir.⁴⁹ Saklama işleminin de yine kapların karakteristik özelliği olan deliklerinden geçen bir ağ ile kapatılarak sağlanmış olabileceğini belirtmektedir.⁵⁰

Karain Mağarası’nda bu tür kaplara analizler yapılmıştır.⁵¹ Sonuç elde edilen üç örnekteki bulgular zeytinyağı ve bitkisel kalıntıların varlığını göstermektedir. Nitekim bu sonuçlar doğrultusunda Karain Mağarası’ndaki bu kapların peynir üretiminden çok coğrafi koşullar da göz önüne alınarak zeytinyağı için kullanımın daha olası olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla da “Cheese Pot” teriminin ağız kenarının birkaç cm altında yer alan tek yatay sıra delikli kaplar açısından kullanımının hatalı olduğu değerlendirilmektedir.⁵²

Başur Höyük Ağız Kenarının Altından Tek Sıra Delikli Kapları

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar Başur Höyük’ün güney kesiminde yer alan derin bir açmada (P7), Uruk tabakalarının

35 Gülçin ve Marro 2012: 319; Emre 2017: 1; Derin ve Caymaz 2017: 499-505.

36 Nieuwenhuyse 2007: 11.

37 Levi 1925: 294-295.

38 Bahşaliyev vd. 2024: 17.

39 Bahşaliyev vd. 2024: 17.

40 Camps ve Rostan 1982: 247.

41 Béquignon 1932: 101.

42 Coleman 1977: 17-18.

43 Cavanagh 2007: 116.

44 Derin ve Caymaz 2018: 501.

45 Derin ve Caymaz 2018: 501, 504, fig. 51.8.

46 Caymaz 2013: 44.

47 Özbal vd. 2012: 114, şekil 5.

48 Tuncel 2009: 31-32.

49 Sampson 1984: 242-243.

50 Sampson 1988: 261.

51 Aykurt 2023: 28.

52 Aykurt 2023: 28.

son seviyesini belirleyen çakıl bir zemin dolgusunun kaldırılmasıyla birlikte ortaya çıkan Geç Kalkolitik Dönem'e ait tabakalarda tespit edilmiştir. Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplarının bulunduğu tabaka mimari yapılar açısından, sınırlı bir alanda çalışılmış olduğundan, oldukça zayıftır. Buna karşın, birkaç ocak/fırın ve küllü alanların varlığı bu kesimin günlük işlerin yürütülmüş olduğu bir ortak kullanım alanı olabileceğini göstermektedir. Konu edilen alandan toplam 22 adet ağız kenarının altından tek sıra delikli kap parçası tespit edilmiştir. Kapların sayısı az olsa da çalışılan alanın boyutları göz önüne alındığında oranlarının yüksek olduğu söylenebilir.

Başur Höyük ağız kenarının altından tek sıra delikli kapları, bir arada bulunduğu diğer çanak çömleklerin çevre bölgelerde yer alan çağdaş yerleşimlerdeki benzer örnekler ile karşılaştırılması üzerinden MÖ 3900-3600 arasına tarihlenmektedir. Bu zaman aralığı Geç Kalkolitik 3 olarak bölümlendirilen döneme karşılık gelmektedir. Bu bakımdan derin sondajdan (P7) gelen ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar ile aynı tabakadan toplanan çanak çömlek parçaları; Helawa⁵³ (IVC Tabakası), Tepe Gawra⁵⁴ (VIII), Tell Brak⁵⁵ (TW 18-16), Hamoukar⁵⁶ (THS), Zeytinlibahçe⁵⁷ (Geç Kalkolitik 3 Dönemi Tabakaları), Yenice Yanı⁵⁸ (YY3), Arslantepe⁵⁹ (VII) ve Hacınebi⁶⁰ (B1) gibi yerleşimlerin Geç Kalkolitik 3 Dönemi'ne tarihlenen tabakaları ile paralellik göstermektedir.

Mezopotamya'nın kuzey kesiminde yer alan, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Kuzey Suriye ve Kuzey Irak gibi bölgeleri de kapsayan ve Büyük Mezopotamya olarak adlandırılan geniş sahada, Geç Kalkolitik Dönem MÖ 4500-3000 arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır.⁶¹ Ancak arkeolojik kazılardan elde edilen radyokarbon analiz sonuçları bölgesel

farklılıklarında bulunduğunu işaret etmektedir.⁶² Bu nedenle Geç Kalkolitik Dönem başlangıcının Kuzey Mezopotamya'da MÖ 4500-4200 tarih aralığına denk geldiği düşünülmektedir.⁶³ Geç Kalkolitik Dönem 1-5 şeklinde alt evrelere ayrılmaktadır.⁶⁴ Bu bölümlendirme ile Post Ubaid evresi Geç Kalkolitik 1'e, Geç Kalkolitik 5 evresi de Geç Uruk tabakalarına denk gelmektedir.⁶⁵

MÖ 3900-3600 aralığına tarihlenen Geç Kalkolitik 3 Dönemi'ne, Geç Kalkolitik 2 Dönemi ile artan sosyal karmaşıklık ve merkezleşmenin daha belirgin bir şekilde devam ettiğini gösterir. Bütün bölgelerde sosyal karmaşıklık eşit olarak gözlemlenmediğinden kuzey için parçalı bir siyasi yapılanmadan söz edilmektedir.⁶⁶ Geç Kalkolitik 3 Dönemi'nde saman yüzlü kaplar farklı formlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.⁶⁷ Tüketim kapları içerisindeki çeşitli çanak çömleklerin de yaygın bir kullanımının olduğu bilinmektedir.⁶⁸ Geç Kalkolitik 2 Dönemi'nin ince cidarlı, omurgalı, perdahlı ve gri malları Geç Kalkolitik 3 Dönem başlarında yerini daha kalın cidara ve az sayıda perdahlı örneklerle bırakmıştır. Bu, toplu üretimle beraber estetik anlayışın ön planda olduğu üretimin bırakılarak daha faydacı bir üretim modeline geçildiğini göstermektedir. Geç Kalkolitik 2 Dönem sonlarında görülen keskin karınlı, büyük boyutlu güveç kapları Geç Kalkolitik 3'ün sık kullanılan formları arasındadır.⁶⁹ Genel olarak Geç Kalkolitik 3'teki çanak çömlekler az sayıdaki ince mallar haricinde daha çok faydacı amaçla üretilmiş kaba ve yalın mallardan oluşmaktadır.⁷⁰

Başur Höyük derin açmadaki Geç Kalkolitik 2 sonu ve Geç Kalkolitik 3'e ait çanak çömlek formları arasında; saman katkılı mallar, kaba mallar, hafif kalınlaştırılmış dışa çekik ağız kenarlı kaplar, büyük çömlekler, bitki katkılı

53 Peyronel ve Vacca 2015: 115, fig.3; Peyronel ve Vacca 2020: 87, tab.1.

54 Rothman 2002: fig. 10.

55 Stein 2012: 139-141.

56 Ur 2010: 243, fig. B.13; Jayyab 2012: 123, fig. 6.

57 Balossi-Restelli 2006: 26-28.

58 Bernbeck ve Costello 2011: 659.

59 Frangipane 2012: 58, fig. 2; Frangipane 2012: 59, fig. 3.

60 Pearce 2000: 116-118.

61 Rothman 2001: 7: Table 1.1, Marro 2012: 14.

62 Schwartz 2001: 236-246; Rothman 2001: 7-8; Wright 2001: 125; Wright ve Rupley 2001: 120-121.

63 Rothman 2001: 7: Table 1.1, Marro 2012: 14.

64 Schwartz 2001: 236-246; Rothman 2001: 7-8; Wright 2001: 125; Wright ve Rupley 2001: 120-121.

65 Rothman 2001: 9, Table 1.2; Wright ve Rupley 2001: 120-121; Marro 2012: 14-16.

66 Akkermans ve Schwartz 2003: 187-188.

67 Schwartz 2001: 239; Akkermans ve Schwartz 2003: 187.

68 Frangipane 2012: 44.

69 Schwartz 2001: 239; Al-Quantar ve Jayyab 2014: 106.

70 Al-Quantar ve Jayyab 2014: 104.

dışbükey gövdeli çanak çömlekler, perdahlı gri mallar, sıg tabaklar, tutamak parçaları, üzerinde hasır izi olan birkaç parça çanak ve perdahlı çanak ve çömleklere ait parçalar ön plana çıkmaktadır. Az sayıda güveç kapları ve çekiç başlı çanakların da kullanıldığı bilinmektedir. Genel olarak bakıldığında kaba ve saman katkılı mallar derin açmanın Geç Kalkolitik 3 Dönemi'ne ait evresinde yaygın şekilde kullanılmaktadır. Boya bezemeli parçalar ise bu evrede yok denecek azdır. Bulunan birkaç parça boya bezemeli örnek sayısal olarak bir oran vermez.

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar ile birlikte tespit edilen çanak çömleklerin ağırlıklı olarak yüzey rengi kahverengi tonlarındadır. Hamur renkleri ise ağırlıklı olarak koyu renkli, özlüdür. Tanımlı parçalar içerisinde ağırlıklı kullanım çanaklara aittir. Çanaklardan sonraki en yoğun kullanımı çömlekler oluşturmaktadır. Özellikle büyük boyutlu çömleklerin yüzeylerinde islenmeler yoğunluktadır. Çanaklar için bitki ve kum katkının kullanımı neredeyse birbirine eşit iken çömleklerde ağırlıklı katkı bitkidir.

Başur Höyük derin açmadaki Geç Kalkolitik 3 Dönem kapları içerisinde %1'lik bir dilimi ise ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar oluşturmaktadır. Diğer kaplar arasında ufak bir oran tutan bu kaplar Başur Höyük derin açmada 22 örnekten oluşmaktadır.

Makroskobik olarak incelenen 22 parçanın tamamı el yapımıdır. Ağırlıklı olarak düşük ve orta dereceli pişme derecesine sahiptir. Oksidasyonlarına göre ise 6 örnek karbonize, 10 örnek siyah özlü, 3 örnek tabakalı ve geri kalan 3 örnek ise gri öze sahiptir. İncelenen örneklerin çoğunun yüzeyinde ısıyla temastan kaynaklı islenme mevcuttur (Fig. 4, Fig. 22). Ana katkı olarak daha çok bitki katkının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Parçaların ikisi çok kaba, üçü orta ve 17 tanesi kaba niteliklidir. Dokuları ise, ikisinin dokusu çok gevşek, yedisinin dokusu gevşek ve geriye kalanları dokusu orta sıkılıktadır. Kapların cidar kalınlıkları ise ağırlıklı olarak orta (5-10 mm) ve kalın (10-20 mm) şekildedir. Hamur renklerine göre ise kapların çoğu açık yüzlü, kahverengi tonlarındadır. Kaplardaki iç ve dış yüzey işlemlerine bakıldığında genel olarak yalın bir kullanımın tercih edildiği görülmektedir. Buna karşın astar ve ıslak sıvazlamanın yapıldığı örnekler de bulunmaktadır. Yalnızca bir parçanın (Fig. 14) hem iç hem de dış yüzeyi perdahlanmıştır.

Bu özellikleri bakımından Başur Höyük ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplarının diğer bölgelerdeki örnekler ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir.

Ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların diğer yerleşimlerden bilinen temel özelliklerinden birisi ağız kenarlarının dalgalı bir hat izlemesidir. Nitekim Başur Höyük'teki kapların ağız kenarlarının bir kısmında da durum tam olarak böyledir. Ancak bu durum eldeki parçalardan çap alınmasına engel olacak düzeyde değildir. Başur Höyük örneklerinin ağız çapları 20-25 cm ile en 35-45 cm arasında değişen bir aralıktadır. Sadece 1 örneğin çapı 64 cm (Fig. 15) civarındadır. Mevcut örneklerden anlaşıldığı kadarıyla kapların dipleri düz bir şekilde üretilmiştir (Fig. 4, Fig. 22, Fig. 8, Fig. 23, Fig. 6, Fig. 24).

Kapların karakteristik özelliği olan yatay tek sıra devam eden delikler için ise neredeyse tüm parçalarda içten açılarak yapıldıklarını söylemek mümkündür. Buna karşın 1-2 örneğin dıştan açıldığını da belirtmek gerekir. Deliklerin açılmasından sonra meydana gelen kil fazlalıklarının ise incelenen çoğu örnekte düzleştirilerek pürüzsüzleştirdiği anlaşılmaktadır. Genel olarak delikler belirli bir düzen içerisinde kabın etrafını çevrelemektedir. Ancak nadiren de olsa deliklerin düzensiz bir hat izledikleri örnekler de bulunmaktadır (Fig. 8, Fig. 23). Deliklerin çap ölçüsü hemen hemen tüm kap parçalarında 0.3-0.7 cm arasındadır. Ayrıca parçalardan bir tanesinin ağız kenarından içe doğru dönen yatay şekilli tutamak çıkıntısı bulunmaktadır (Fig. 15). Tutamak kısmında da delik açıldığı ancak sonradan bu izlerin dışarıdan kapatıldığı anlaşılmaktadır. Bazı parçalarda ise dışarıdan delikler görünmesine karşın iç kısmındaki izler sonradan kapatılmış şekilde durmaktadır. Eldeki parça sayısı gözetildiğinde tipolojik olarak genel bir sınıflandırma yapmak oldukça güçtür. Buna karşın mevcut parçaların düz-dikey gövdeli (Fig. 13) ve içe doğru eğimli (Fig. 4-9, Fig. 10-12) bir şekilde devam eden kaplara ait parçalar olduğu söylenebilir.

Yakın çevredeki yerleşimlerdeki ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların kullanımı ile ilgili bilgiler Arslantepe, Hirbemerdon ve Giricano yerleşimlerindeki bilinen birkaç parça ile oldukça sınırlıdır. Bilinen örnekler göz önüne alındığında özellikle tepsi formundaki tek örnekle temsil

edilen Hirbemerdon⁷¹ yerleşimi ile Başur Höyük derin açmadaki örnekler form açısından benzerlik göstermektedir. Benzerliklerin görüldüğü diğer yerleşimler arasında Kafkasya Bölgesi'ndeki Sorsu⁷², Zirinçlik⁷³ ve Ovçular⁷⁴ ile benzerliklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Batıda ise Ege Gübre⁷⁵ ve Peynirini⁷⁶ yerleşimindeki peynir kaplarının düz dikey gövdeye sahip form ve içe doğru eğimli devam eden örnekleri ile benzer yanları da bulunmaktadır. Ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların kullanıldığı yerleşimlerin neredeyse tamamının ortak özelliği olan iç yüzey işlemleri Başur Höyük örnekleri için de geçerlidir. Diğer ağız kenarının altından tek sıra delikli kapları ile ayrıştığı nokta ise bulunan hiçbir parçanın iç yüzeyinde çıkıntı ve dış yüzeyinde de kulp olmamasıdır. Buna karşın bir örneğin ağız kenarının içe doğru uzatılarak tutamak şeklinde kullanıldığını da tekrar belirtmek gerekir. Başur Höyük Geç Kalkolitik 3 tabakasında bulunan ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplarının da birkaçının deliklerinin kapatılarak yeniden kullanılması ise kapların ikincil kullanımını göstermektedir.

Değerlendirme

Geniş bir coğrafi alanda görülen ağız kenarının altından tek sıra delikleri bulunan kapların; Kafkaslar'ın MÖ 5-4.binyıl, Ege Adaları için MÖ 6.binyıl sonları-MÖ 3.binyıl ve Batı Anadolu'da MÖ 6-3. Bin aralığına tarihlendirilmektedir. Bu tür kaplar genel olarak süt ve peynir üretimi ile ilişkilendirilmekte ama aynı zamanda ekmek pişirme ya da zeytinyağı saklanması için kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır.

Başur Höyük'te bulunan ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar beraberinde bulunduğu çanak çömleklerin değerlendirme sonuçları ve derin açmanın kültürel dolgusu gözetildiğinde Geç Kalkolitik 3 Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Yakın çevredeki yerleşimlerde az da olsa bilinen örneklerin de Geç Kalkolitik Döneme tarihlendirilmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Başur Höyük'te derin bir sondajdan gelen ve Geç

Kalkolitik 3 Dönemi'ne kapların ortak özelliği ağız kenarının birkaç cm aşağısından başlayarak tek yatay sıra şeklinde devam eden deliklerdir. Bu kaplardan bağımsız, süzgeç olarak nitelendirilen tek bir parça da bulunmaktadır (Fig. 17). Örneklerin büyük oranda dibe dönüşlerinin ya da diplerinin olması kapların çanak ya da çömlek formlarından çok geniş bir tabak veya tepsiyi andıran bir görünüşe sahip olduğunu göstermektedir.

Makroskobik olarak incelenen kaplar için henüz bir analiz çalışması yapılmamıştır. Ancak niteliksel özelliklerine bakıldığında çoğu parçanın yüzeylerinde islenmelerin olması ve bazı örneklerdeki deliklerin kapatılarak yeniden kullanılmaya devam edilmesi uzun süre kullanılan bir kap tipi olduğunu göstermektedir. Genel olarak, diğer birçok yerleşimdeki örnek dikkate alındığında, ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların kalın ve pürüzlü bir dibe sahip ve sığ olarak üretildikleri söylenebilir. Ayrıca yüzeylerine uygulanan işlemlere bakıldığında büyük oranda iç tarafına astar ya da perdah gibi uygulamaların yapılması dikkat çekmektedir. Yine çoğu örnekteki deliklerin yapımında bir özensizlik olduğu ve bu sebeple de kap çevresini asimetrik dolandığı söylenebilir. Bu durum Başur Höyük kapları için pek geçerli değildir.

Başur Höyük'ün bulunduğu vadinin bağlandığı Uluçay (Botan) Vadisi yerleşimlerinden olan Türbe Höyük ve Çattepe Höyük'te ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplar bulunmamıştır. Bu nedenle ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların Uluçay (Botan) Vadisi ve çevresinde şimdilik sadece Başur Höyük'te tespit edildiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla Başur Höyük ve çevresinin, Geç Kalkolitik 3 Dönemi'nde ağız kenarının altından tek sıra delikli kapların yayılım alanı içerisinde kaldığı söylenebilir.

Teşekkür

Bu çalışmada ele alınan Başur Höyük'ün ağız kenarının altından tek sıra delikli kaplarını değerlendirmemize olanak sağlayan Prof. Dr. Haluk Sağlamtimur'a teşekkür ederiz.

71 Nannucci 2016: 245, Pl. VIII: 47.

72 Bahşaliev vd. 2024: 18, fig. 14:3

73 Emre 2017: 75, Lev. 9-2.

74 Emre 2017: 69, Lev. 3:9; Emre 2017: 72, Lev. 6:17.

75 Caymaz 2010: 65, çiz. 56: 1-2.

76 Emre 2017: 98, Lev. 32-1.

KATALOG**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Orta**Hamur Rengi:** 10YR 4/2-Kahve**İç Renk:** 2,5YR 5/4-Kahve**Dış Renk:** 5YR 5/4-Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Astar**Dış Yüzey İşlemi:** Astar**Ölçü:** 30 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 7,5YR 5/4-Kahve**İç Renk:** 5YR 6/4-Açık Kahve**Dış Renk:** 7,5YR 5/2-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** 44 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 7,5YR 5/4-Kahve**İç Renk:** 10YR 6/2-Açık Kahve**Dış Renk:** 7,5YR 4/2-Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** 37 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Taşçık**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 5YR 3/1-Koyu Kahve**İç Renk:** 7,5YR 5/2-Açık Kahve**Dış Renk:** 7,5YR 5/2-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** ?**Ana Katkı:** Kum**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 10Y 3/1-Gri**İç Renk:** 5YR 5/4-Kahve**Dış Renk:** 5YR 5/4-Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** 20 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Kum**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 10YR 4/2-Kahve**İç Renk:** 5YR 5/4-Kahve**Dış Renk:** 5YR 5/4-Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** -**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 2,5Y 5/2-Açık Kahve**İç Renk:** 5YR 5/4-Kahve**Dış Renk:** 7,5YR 5/2-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** 27 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Düşük**Hamur Rengi:** 710YR 3/1-Siyah**İç Renk:** 5YR 6/4-Açık Kahve**Dış Renk:** 5YR 6/4-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Astar**Dış Yüzey İşlemi:** Astar**Ölçü:** 35 cm (Ağız Çapı)**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Orta**Hamur Rengi:** 7,5YR 5/4-Kahve**İç Renk:** 7,5YR 5/4-Kahve**Dış Renk:** 5YR 6/4-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Yalın**Dış Yüzey İşlemi:** Yalın**Ölçü:** ?**Ana Katkı:** Bitki**Pişme Derecesi:** Çok Düşük**Hamur Rengi:** 10Y 2.5/1-Yeşilimsi Siyah**İç Renk:** 5YR 6/4-Açık Kahve**Dış Renk:** 7,5YR 5/2-Açık Kahve**İç Yüzey İşlemi:** Astar

Dış Yüzey İşlemi: Astar
Ölçü: 20 cm (Ağız Çapı)

Ana Katkı: Kum
Pişme Derecesi: Düşük
Hamur Rengi: 10Y 3/1-Gri
İç Renk: 5YR 5/4-Kahve
Dış Renk: 5YR 4/2-Koyu Kahve
İç Yüzey İşlemi: Astar
Dış Yüzey İşlemi: Astar
Ölçü: 36 cm (Ağız Çapı)

Ana Katkı: Bitki
Pişme Derecesi: Orta
Hamur Rengi: 7,5YR 5/4-Kahve
İç Renk: 7,5YR 6/2-Açık Kahve
Dış Renk: 7,5YR 5/2-Açık Kahve
İç Yüzey İşlemi: Yalın
Dış Yüzey İşlemi: Yalın
Ölçü: 64 cm (Ağız Çapı)

Ana Katkı: Taşçık
Pişme Derecesi: Düşük
Hamur Rengi: 5Y 4/1-Koyu Kahve
İç Renk: 5YR 6/4-Açık Kahve
Dış Renk: 10YR 6/2-Açık Kahve
İç Yüzey İşlemi: Astar
Dış Yüzey İşlemi: Astar
Ölçü: -

Ana Katkı: Bitki
Pişme Derecesi: Düşük
Hamur Rengi: 5YR 5/4-Kahve
İç Renk: 7,5YR 6/2-Açık Kahve
Dış Renk: 5YR 5/4-Kahve
İç Yüzey İşlemi: Yalın
Dış Yüzey İşlemi: Yalın
Ölçü: -

Ana Katkı: Bitki
Pişme Derecesi: Düşük
Hamur Rengi: 5YR 5/4-Kahve
İç Renk: 5YR 5/4-Kahve
Dış Renk: 5YR 4/2-Koyu Kahve

İç Yüzey İşlemi: Yalın
Dış Yüzey İşlemi: Yalın
Ölçü: 46 cm (Ağız Çapı)

Ana Katkı: Kireç
Pişme Derecesi: Düşük
Hamur Rengi: 7,5YR 5/2-Açık Kahve
İç Renk: 5YR 6/4-Açık Kahve
Dış Renk: 5YR 6/4-Açık Kahve
İç Yüzey İşlemi: Yalın
Dış Yüzey İşlemi: Yalın
Ölçü: -

Ana Katkı: Bitki
Pişme Derecesi: Orta
Hamur Rengi: 10YR 4/2-Kahve
İç Renk: 10YR 6/2-Açık Kahve
Dış Renk: 7,5YR 5/2-Açık Kahve
İç Yüzey İşlemi: Yalın
Dış Yüzey İşlemi: Yalın
Ölçü: 22 cm (Ağız Çapı)

KAYNAKÇA

- AKKERMANS ve SCHWARTZ 2003: P. Akkermans, G. Schwartz, *The Archaeology of Syria: From Complex Hunter Gatherers To Early Urban Societies (ca. 16,000-300 BC)*, Cambridge University Press.
- ALRAM-STERN 2014: E. Alram Stern, "Times of Change: Greece and the Aegean during the 4th Millennium BC", içinde: B. Horejs-M. Mehofer (ed.), *Western Anatolia Before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th Millennium BC?* (Wien 2014), 305-327.
- AL-QUANTAR ve JAYYAB 2014: S. Al-Quntar, K. Abu Jayyab, "The political economy of the upper Khabur in the Late Chalcolithic 1-2: Ceramic mass production, standardization and specialization." In McMahon, A. & Crawford, H. (eds.) *Preludes to urbanism: The Late Chalcolithic of Mesopotamia* McDonald Institute Monographs. Cambridge, 89-108.
- AYKURT 2023: A. Aykurt, "Karain Mağarası'nda Kalkolitik Çağ'da Literatürde Cheese-Pot! Olarak Bilinen Kap Geleneği", *Prehistory'nin "Abi" Si Harun Taşkiran'a Armağan Kitabı*, 19-42.
- BAHŞALİYEV vd. 2024: V. B. Bahşaliyev, N. Ceylan, E. Bahşaliyev, H. Hasanova, "Tumbul Tepe'de Yapılan Arkeolojik Kazılar Bağlamında Güney Kafkasya'da Sioni Tipi Çanak Çömleğin Değerlendirilmesi", *TÜBA-AR* 34/2024, 9-23.

- BALOSSİ-RESELLİ 2006: F. Balossi Restelli, "The local Late Chalcolithic (LC3) occupation at Zeytinli Bahçe (Birecik, Şanlı-Urfa): the ceramic production". Francesca Balossi Restelli *Anatolian Studies* 56, 17-46.
- BERNBECK ve COSTELLO 2011: R. Bernbeck, S. Costello, "Yenice Yanı: Bir Geç Kalkolitik-Demir Çağ Köyü'nde Sondaj Çalışmaları", *Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2002 Yılı Çalışmaları*, 653-686.
- BÉQUIGNON 1932: Y. Béquignon, "Études thessaliennes", *Bulletin Correspondance Hellenique* 56, 1932, 89- 191.
- CAMPS ve ROSTAN 1982: G. Camps, E. Rostan, "Les poteries à perforations en ligne, à propos du faciès terrmien au Chalcolithique corse", *Bulletin de la Société préhistorique française* 79.8, 1982, 240-249.
- CAYMAZ 2010: T. Caymaz, *Yeni Buluntular Işığında Orta Batı Anadolu Kalkolitik Dönem Kültürü*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- CAYMAZ 2013: T. Caymaz, "Yeni Veriler Işığında Orta Batı Anadolu Kalkolitik Çağ Kültürü", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* 18, 39-112.
- COLEMAN 1977: J. E. Coleman, *Keos I. Kephala: A Late Neolithic Settlement and Cemetery*. Princeton.
- CAVANAGH 2007: W. Cavanagh, "Food preservation in Greece during the Late and Final Neolithic periods", içinde: C. Mee-J. Renard (ed.), *Cooking up the Past. Food and Culinary Practices in the Neolithic and Bronze Age Aegean*, Oxford 2007, 109-122.
- DERİN ve CAYMAZ 2018: Z. Derin, T. Caymaz, "The Chalcolithic Period at Yeşilova Höyük", *Communities in Transition: The Circum Aegean later Neolithic Stages (5000/4800-3200/3000 BC) International Conference*, Atina.
- DERİN vd. 2009: Z. Derin, F. Ay, T. Caymaz, İzmir'in Prehistorik Yerleşimi. Yeşilova Höyüğü 2005–2006 Yılı Çalışmaları, *Arkeoloji Dergisi* 13, 7–58.
- EMRE 2017: E. Emre, *MÖ 5. ve 4. Bin Yıl Nahçıvan Mangaly Kapları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- ESLICK 1992: C. Eslick, *Elmalı-Karataş I. The Neolithic and Chalcolithic Periods: Bağbaşı and Other Sites*.
- FRANGIPANE 2012: M. Frangipane, "Transitions as an archaeological concept. Interpreting the final Ubaid-Late Chalcolithic transition in the northern periphery of Mesopotamia." In Catherine Marro (ed.) *After the Ubaid: Interpreting Change from the Caucasus to Mesopotamia at the Dawn of Urban Civilization (4500-3500 BC)*, *Varia Anatolica XXVII*, 39-64.
- GABRIEL vd. 2004: U. Gabriel, R. Aslan, S. W. E. Blum. "Alacalıgöl: Eine Neuentdeckte Siedlung des Ç. Jahrtausends V. Chr. In der Troas", *Studia Troica*, Band 14, Eberhard Karls Universität Tübingen, 124- 129.
- GEHRES 2023: B. Gehres, *Archaeology of Neolithic Island Networks: Diachronic and Paleo-Economic Approaches to Island Occupations through the Contribution of Ceramic Analysis*, *Séances de la Société préhistorique française*, Année: 2023, 143-158.
- GEORGIADIS 2012: M. Georgiadis, *Kos in the Neolithic and Early Bronze Age: The Halasarna Finds and the Aegean Settlement Pattern (Prehistory Monographs 38)*, Philadelphia.
- GÜLÇİN ve MARRO 2012: S. Gülçür, C. Marro, "The view from The North: Comparative Analysis of The Chalcolithic Pottery Assemblages From Norşuntepe and Ovçular Tepesi", içinde: C. Marro (ed.), *Varia Anatolica XXVII: After The Ubaid: Interpreting Change From The Caucasus to Mesopotamia at The Dawn of Urban Civilization 4500-3500 BC*, Paris, İstanbul, 2012, 305-352.
- GÜNEL 2014: S. Günel, Çine-Tepecik 2013 Yılı Kazıları, 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2.Cilt, 02-06 Haziran, 287-300.
- GÜNEL 2018: S. Günel, Çine-Tepecik 2017 Yılı Kazıları, 40. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3.Cilt, 07-11 Mayıs, 415-428.
- HEURTLEY 1939: W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia*, Cambridge.
- HEURTLEY ve RADFORD 1928: W. A. Heurtley and C. A. R. Radford, Two Prehistoric Sites in Chalcidice. *The Annual of the British School at Athens*, 29,117-186.
- JAYYAB 2012: K. A. Jayyab, *A Ceramic Chronology From Tell Hamoukar's Southern Extension, After the Ubaid. Interpreting change from the Caucasus to Mesopotamia at the dawn of urban civilization (4500-3500 BC)*, 87-127.
- LEVI 1925: D. Levi, "La grotta di Aspripetra a Co", *Annuario della Scuola Archeologica di Atene* 8-9, 1925-26, 235-312.
- MARINESCU-BILCU 1981: M. S. Bilcu, Tirpești: From Prehistory to History in Eastern Romania", *BAR Int. Ser.* 107.
- MARRO 2012: C. Marro, "Is there a Post-Ubaid culture? Reflections on the transition from the Ubaid to the Uruk periods along the Fertile Crescent and beyond", C. Marro (Ed.), *After the Ubaid: interpreting change from the Caucasus to Mesopotamia at the dawn of urban civilization (4500-3500BC)*, *papers from the Post-Ubaid Horizon in the Fertile Crescent and Beyond, International Workshop held at Fosseuse, 29th June-1st July 2009*, *Varia Anatolica XXVII*, İstanbul/ Paris, IFEA/De Boccard, 14-38.

- MAZIAR 2010: S. Maziar, "Excavations at Köhné Pasgah Tepesi, the Araxes Valley, Northwest Iran: First Preliminary Report", *Ancient Near Eastern Studies* 47, 165-193.
- MENELAOU ve KOUKA 2021: S. Menelaou, O. Kouka, "Cooking up" pottery recipes: a diachronic technological and provenance analysis of cooking ware ceramics from prehistoric Heraion on Samos, Greece (ca. 4500-1700 BC), *JAS: Reports* 35, 1-15.
- MENELAOU ve KOUKA 2022: S. Menelaou, O. Kouka, Tracing Interaction On Samos Island: Pottery Traditions and Connectivity At Kastro-Tıgani And The Heraion During The Aegean Late-Final Neolithic/Western Anatolian Middle-Late Chalcolithic, *The Annual of The British School At Athens*, 117, 1-52.
- NANNUCCI 2016: S. Nannucci, *Phase I-Late Chalcolithic period. Laneri, Nicola. Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2003-2013 Final Report: Chronology and Material Culture*, 17-25.
- NIEUWENHUYSE 2007: O. Nieuwenhuys, *Plain and Painted Pottery: The Rise of Late Neolithic Ceramic Styles on the Syrian Plains and the Northern Mesopotamian Plains*, Papers on Archaeology of the Leiden Museum of Antiquities 3, Turnhout, Brepols Publishers.
- NOWICKI 2002: K. Nowicki, "The end of the Neolithic in Crete". *Aegean Archaeology* 6: 7-72.
- ÖZBAL vd. 2012: H. Özbal, L. Thissen, T. Doğan, F. Gerritsen, R. Özbal, A. Türkekul-Bıyık, "Neolitik Batı Anadolu ve Marmara Yerleşimleri Çanak Çömleklerinde Organik Kalıntı Analizleri", 28. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 105-114.
- ÖZFIRAT ve MARRO 2007: A. Özfırat, C. Marro, "2004 Yılı Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 7, 1-20.
- PEARCE 2000: J. Pearce, "The Late Chalcolithic sequence at Hacinebi Tepe, Turkey." In Marro, C. & Hauptmann, H. (eds.) *From the Euphrates to the Caucasus: Chronologies for the IVth and Vth Millennium BC*. 115-143. Institut Francais D'Etudes Anatoliennes D'Istanbul.
- PEYRONEL ve VACCA 2015: L. Peyronel, A. Vacca, "Northern Ubaid And Late Chalcolithic 1-3 Periods In The Erbil Plain. New Insights From Recent Researches at Helawa", *Iraqı Kurdistan, ORIGINI XXXVII*, 2015-1: 89-127.
- PEYRONEL ve VACCA 2020: L. Peyronel, A. Vacca, "Socio-economic complexity at the Late Chalcolithic site of Tell Helawa, Kurdistan Region of Iraq", *Paléorient*, 46 1-2, 83-108.
- POLLES 1985: R. Polles, "Les vases a bord perforé du Neolithique final Armoricaın", *Bulletin de la Societe Prehistorique française*, cilt 82, 1985, 216-224.
- ROTHMAN 2001: M. Rothman, "The Local and the Regional: An Introduction." In M.S. Rothman, ed. *Uruk Mesopotamia and Its Neighbors: Cross-Cultural Interactions in the Era of State Formation*, SAR Press: Santa Fe, 3-26.
- SAĞLAMTİMUR ve OZAN 2012: H. Sağlamtimur, A. Ozan, "Ege Gübre Neolitik Yerleşimi", in A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz and G. Polat (eds.), *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, 223-41.
- SAĞLAMTİMUR ve OZAN 2013: H. Sağlamtimur, A. Ozan, Siirt-Başur Höyük 2011 Yılı Çalışmaları, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 34 (1), 261-274.
- SAĞLAMTİMUR ve OZAN 2014: H. Sağlamtimur, A. Ozan, Başur Höyük 2012 Yılı Kazı Çalışmaları, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 35 (3), 514-529.
- SAMPSON 1984: A. Sampson, "The Neolithic of the Dodecanesse and Aegean Neolithic", *the Annual of the British School at Athens*, 79, 242.
- SAMPSON 1988: A. Sampson, *The Neolithic Settlement at Yali Nissirios*, Athens.
- SCHACHNER 2020: A. Schachner, *Die chalkolithische Siedlung von Giricano am Oberen Tigris Ausgrabungen in Giricano II*, Brepols Publishers n.v., Turnhout, Belgium.
- SCHWALL 2018: C. Schwall, *Çukuriçi Höyük 2, Das 5. und 4. Jahrtausend v. Chr. in Westanatolien und der Ostägäis*.
- SCHWARTZ 2001: G. M. Schwartz, Syria and the Uruk Expansion. In M. S. Rothman (Ed.), *Uruk Mesopotamia and its Neighbors: Cross-cultural Interactions in the Era of State Formation*, Santa Fe: School of American Research Press, 233-264.
- STEIN 2012: G. Stein, "The development of indigenous social complexity in Late Chalcolithic Upper Mesopotamia in the 5th-4th millennia BC- an initial assessment." *Origini* 34: 125-151.
- SZTÁNCSUJ 2009: S. J. Sztáncsu, "Contributii la cunoaşterea bronzului timpuriu din sud-estul Transilvaniei. Aşezarea culturii Seneckenberg de la Ariuşd", içinde: S. Berecki – E.R. Németh – B. Rezi (ed.), *Bronze Age Communities in the Carpathian Basin, Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş*, 24-26 October 2008, BMM, I (Cluj- Napoca 2009) 45-78.
- ŞAHOĞLU ve TUNCEL 2014: V. Şahoğlu, R. Tuncel, New Insights into the Late Chalcolithic of Coastal Western Anatolia: A View from Bakla Tepe, Barbara Horejs-Mathias Mehofer (Eds.) *Western Anatolia before Troy Proto-Urbanisation in the 4 th Millennium BC? Proceedings of the International Symposium held at the Kunsthistorisches Museum Wien*, 65-82.
- TUNCEL 2009: R. Tuncel, *Bakla Tepe Geç Kalkolitik Çağ Seramiğinin Batı Anadolu Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Ankara 2009).

- UR 2010: J. Ur, *Urbanism and Cultural Landscapes in Northeastern Syria, The Tell Hamoukar Survey 1999-2001*, The Oriental Institute of the University of Chicago: Chicago. Oriental Institute Publications Vol. 137.
- WALLACE 2018: S. Wallace, *Travellers in Time Imagining Movement in the Ancient Aegean World*, Routledge Studies in Archaeology.
- WRIGHT ve RUPLEY 2001: H. T. Wright, H. T. E. S. A. Rupley, Calibrated Radiocarbon Age Determinations of Uruk-related Assemblages. In M. S. Rothman (Ed.), *Uruk Mesopotamia and Its Neighbors: Cross-Cultural Interactions in the Era of State Formation*, Santa Fe: School of American Research Press, 85-122.

Makale Gönderim Tarihi: 09.10.2024

Makale Kabul Tarihi: 25.10.2024

GÖZDE PARLAK

Orcid ID: 0000-0001-6020-9103

Pamukkale Üniversitesi,

Arkeoloji Enstitüsü, Doktora

Denizli/TÜRKİYE

parlakgozdee@gmail.com

ALİ OZAN

Orcid ID: 0000-0001-7800-4528

Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum

Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Denizli/TÜRKİYE

aliozan@pau.edu.trr

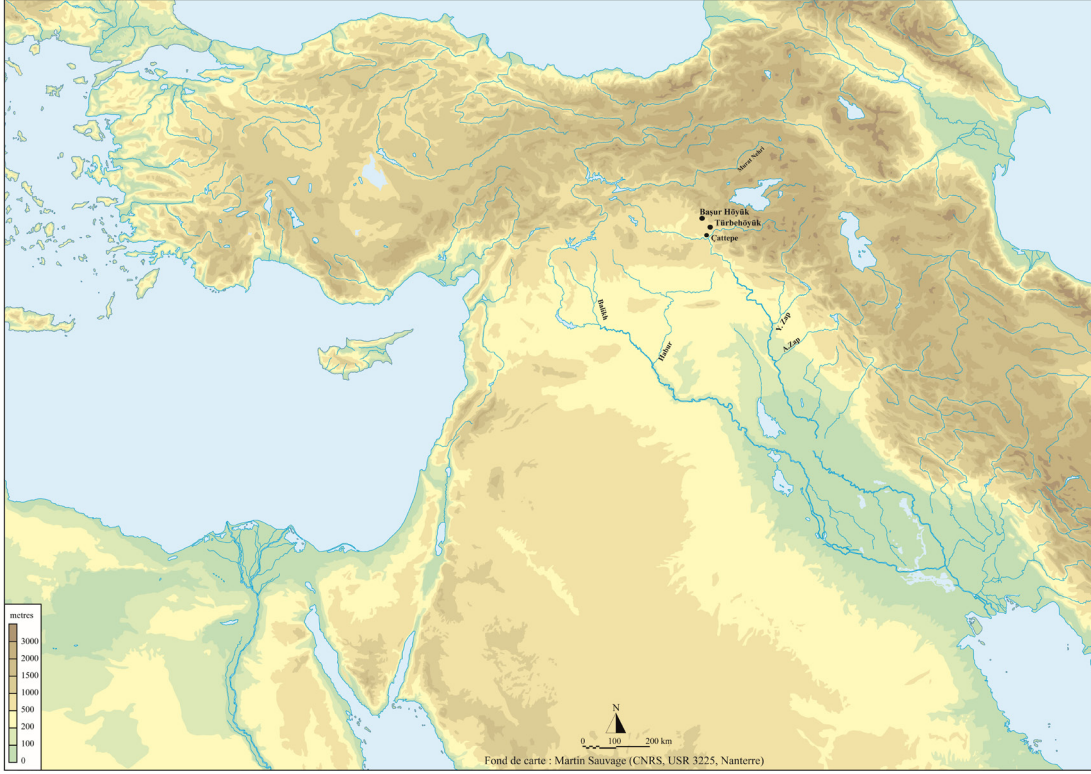

Fig. 1. Başur Höyük'ün Konumunu Gösteren Harita.

Fig. 2. Başur Höyük ve Yakın Çevresinin Havadan Görünümü.

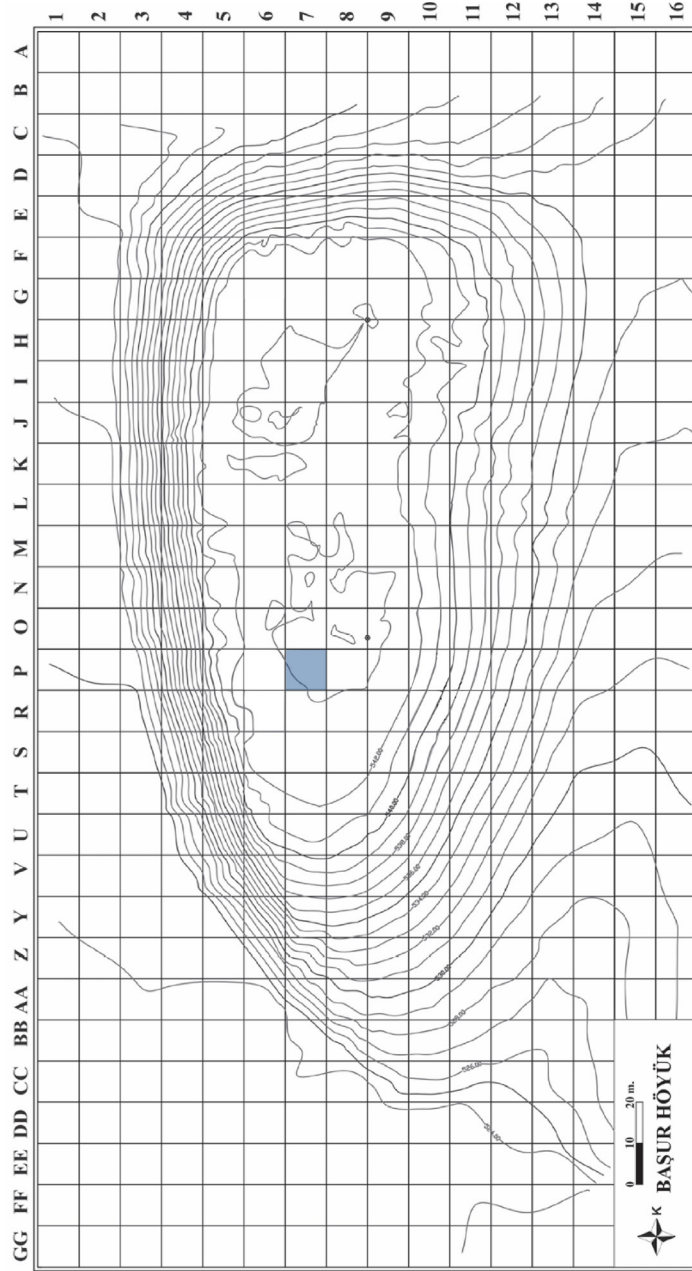

Fig. 3. Başur Höyük Topografik Planı ve Derin Açmanın Konumu.

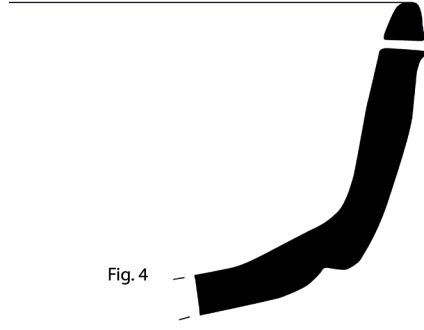

Fig. 4

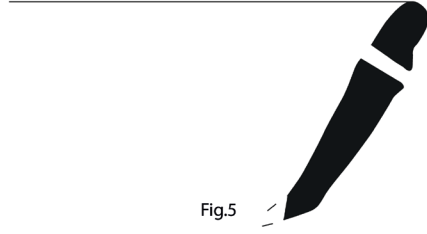

Fig.5

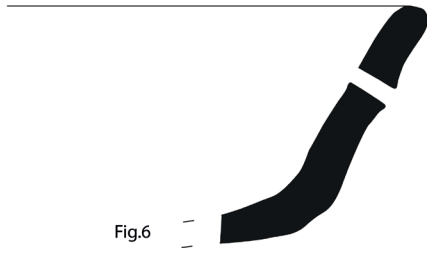

Fig.6

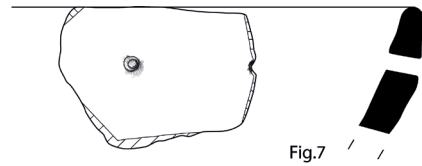

Fig.7

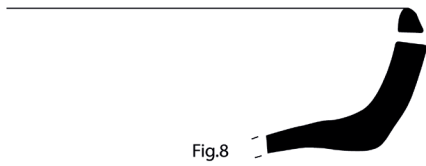

Fig.8

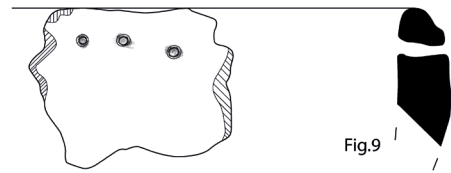

Fig.9

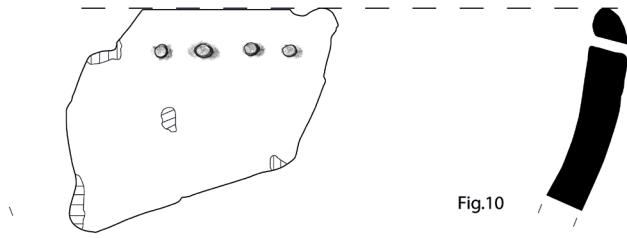

Fig.10

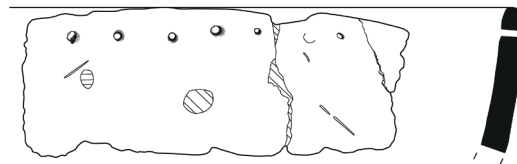

Fig.11

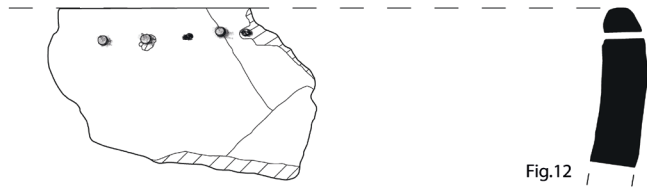

Fig.12

Fig.13

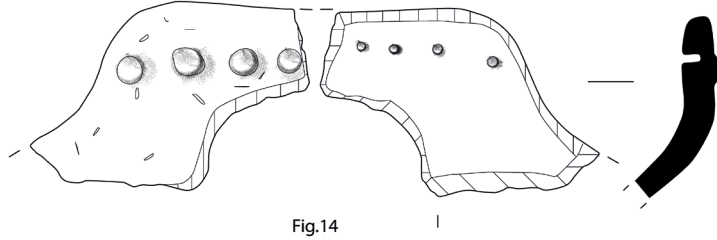

Fig.14

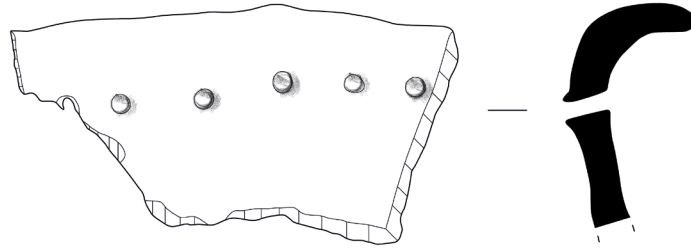

Fig.15

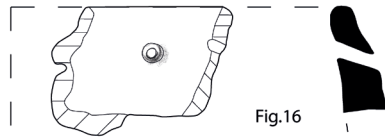

Fig.16

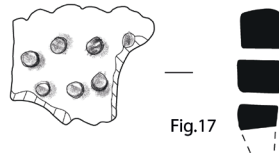
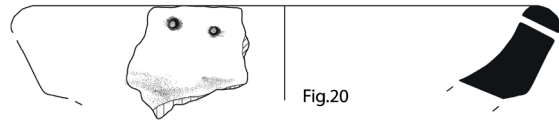
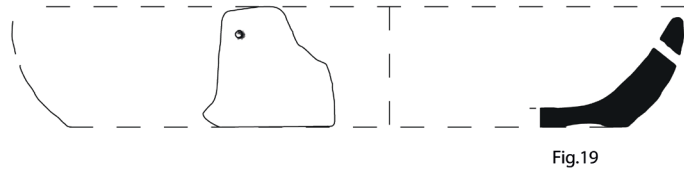
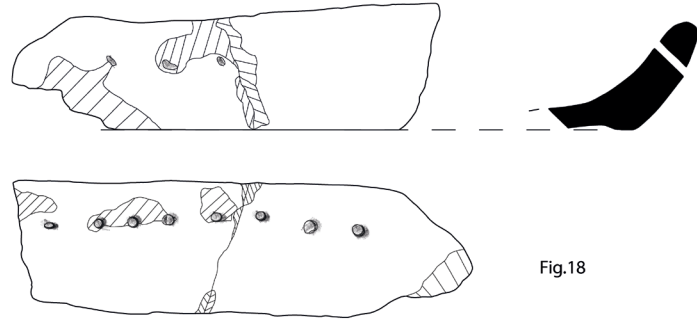

Fig.17

Dış Yüzey

İç Yüzey

Fig.21

Dış Yüzey

İç Yüzey

Fig.22

Dış Yüzey

İç Yüzey

Fig.23

Dış Yüzey

İç Yüzey

Fig.24